

ESCOLA MASSANA. CENTRE D'ART I DISSENY.

Codi: 200805

Crèdits: 6

Caràcter: FORMACIÓ OPTATIVA

Matèria: TEORIA I ENTORN

Curs: QUART

Semestre: SEGON

Equip docent: Núria Gómez Gabriel

Hores de dedicació: 150h

Hores lectives: 54h

Hores autònomes: 96h

DESCRIPCIÓ DE LA MATÈRIA

Aquesta matèria és de caràcter optatiu i de metodologia teòrico-pràctica. S'entén la pràctica, llavors, com una dimensió articulada amb les de teoria, praxi i poiesis, en relació amb les situacions, processos i contextos que s'aborden i en els quals aquesta articulació es dona. En base a això, l'objectiu general de la matèria és posar èmfasi en diferents camps d'acció en els quals l'entorn adquireix una especial rellevància i condició per al desenvolupament de les arts i els dissenys ja sigui en la seva dimensió aplicada, investigadora com en les de gestió, circulació, distribució i exhibició.

En les sis assignatures que componen la matèria s'abordaran espais, lògiques, xarxes i plataformes tant de gestió cultural com de difusió de les arts i els dissenys; s'introduirà als/les alumnes en la pràctica del relat curatorial en la seva dimensió medidora, creadora i implicada amb el context creatiu contemporani; es reforçarà la seva condició investigadora mitjançant l'ocupació de l'anticipació i els principis dels estudis del futur; s'abordaran eines i metodologies dels camps específics de la direcció creativa i artística.

COMISSARIAT D'EXPOSICIONS

DIRECCIÓ ARTÍSTICA

DIRECCIÓ CREATIVA

GESTIÓ CULTURAL

INNOVACIÓ I ANTICIPACIÓ

PLATAFORMES DE DIFUSIÓ

PLATAFORMES DE DIFUSIÓ.

Encarada als estudis de la recepció, aquesta assignatura presenta un espai d'anàlisi i discussió al voltant de la continua circulació de continguts i la seva posada en escena en relació al context de creació contemporània. La distribució, entesa com el moviment de forces d'una mercaderia des del seu lloc de producció fins al seu lloc de consum, és sovint un espai-temps difús i opac part d'una xarxa d'intermediaris que afecten al valor d'aquesta mercaderia. Tanmateix, avui la noció de difusió es defineix per un incessant circulacionisme que remet al paradigma en què la utopia d'internet ha estat substituïda per un món immaterial i líquid de dades, emocions i capital interconnectat.

OBJECTIUS

Genèrics:

Conèixer el valor de la difusió, mediació i distribució en el context socioeconòmic actual.

Entendre la xarxa de relacions de les diferents economies de l'art.

Dur a terme una aproximació a l'àmbit de la creació des d'una perspectiva sistemàtica: productors, consumidors, divulgadors, mediadors, curadors, crítics, museus, fundacions, centres de producció i d'investigació, espais autogestionats i altres institucions.

Identificar quines són les plataformes de difusió del context local-global en relació a l'art/disseny.

Conèixer quins són els valors de l'art en relació a la seva posada en circulació.

Aproximar les teories crítiques contemporànies sobre el contagi i els afectes.

Pensar els públics i les comunitats des d'una perspectiva transhistòrica.

Exercici 1

Abordar una fórmula de presentació en públic de les línies de treball de l'alumne i fomentar la capacitat expressiva en la definició dels seus treballs.

Potenciar la capacitat de l'alumne en la presa de contacte amb el seu context professional.

Elaborar una estratègia de difusió i distribució dels treballs realitzats per l'alumne.

Exercici 2

Comprendre les idees d'un assaig teòric i posar-les en relació amb els interessos professionals de l'alumne.

Fomentar la discussió i el treball en equip.

COMPETÈNCIES

E02. Analitzar i relacionar teories, conceptes i sabers de les diverses àrees de coneixement (socials, científiques, de les arts i dels dissenys).

ESCOLA MASSANA. CENTRE D'ART I DISSENY.

E16. Fer propostes específiques en el camp de les arts i dels dissenys, així com saber formalitzar-les, aplicant estratègies, mètodes, instruments i llenguatges adequats a cada situació i context.

E17. Identificar i valorar la incidència dels resultats del treball personal en el context social, cultural i professional.

COMPETÈNCIES TRANSVERSALS

T01. Escoltar activament valorant les aportacions alienes per a la construcció dels propis posicionaments.

T03. Gestionar eficientment el temps i els recursos.

T04. Exercir el posicionament personal i les capacitats crítiques i autocrítiques en processos de transformació del context.

T05. Comunicar i expressar-se eficaçment, tenint en compte el destinatari i el mitjà.

T06. Treballar de forma col·laborativa, multidisciplinària i transdisciplinària.

RESULTATS D'APRENTATGE

RA1 (E02.45). Identificar els anomenats estudis de la recepció, així com les implicacions i conseqüències de les relacions de força implicades en la distribució cultural i econòmica en l'escena de la creació contemporània.

RA2 (E16.29). Investigar les formes de difusió i distribució dels seus propis projectes des del marc de la seva especificitat, funció, interès, destinataris i objectius.

RA3 (E17.23). Reconèixer el valor de la difusió, la mediació i la distribució en el context socioeconòmic i cultural, alhora que comprendre la dimensió sistèmica i circular de les xarxes i plataformes de difusió de les arts i els dissenys.

RA4 (E17.24). Reflexionar sobre els públics des d'una perspectiva històrica i contextualment situada.

RESULTATS D'APRENTATGE TRANSVERSALS

T01.1. Construir posicionament i criteri propis tant a partir del seu treball com a partir del diàleg amb altres propostes o agents.

T01.2. Reconèixer les qualitats del treball dels altres com a font d'aprenentatge.

T03.1. Organitzar i gestionar de forma autònoma els temps en els processos d'aprenentatge i en el seu itinerari formatiu en el grau.

T03.2. Gestionar de forma eficient els recursos que estan implicats en els processos d'aprenentatge, tant els que li han estat facilitats com els que de forma autònoma adquireix.

T04.1. Revisar el seu procés de treball a partir de criteris tant pedagògics com d'originalitat.

T05.1. Organitzar les idees i transmetre-les amb eficiència i creativitat.

T05.2. Triar el mitjà adequat a cada situació comunicativa.

T06.1. Distribuir els rols en un entorn col·lectiu de treball derivat d'un projecte segons habilitats i disciplines implicades.

T06.2. Treballar de forma horitzontal i creuada en entorns col·laboratius com a font de desenvolupament personal i grupal.

CONTINGUTS

L'assignatura es planteja en la suma de seminaris temàtics (activitat dirigida), la col·laboració de professionals en l'àmbit de les arts i els dissenys i la realització del treball autònom per part de l'alumne. Els seminaris partiran d'un marc teòric i es desplegaran a través d'una constel·lació de casos exponencials. La col·laboració professional es realitzarà a través de la presentació i el diàleg. El treball autònom per part de l'alumne consistirà en una investigació d'àmbit personal i específic al voltant de les formes de difusió i distribució dels seus propis projectes.

Activitat Dirigida. Seminaris temàtics

1. *La qüestió del paradigma*. Un mapa de situació.

A partir del cas de l'exposició titulada *La qüestió del paradigma. Genealogies de l'emergència en l'Art Contemporani a Catalunya* i comissariada per Manuel Segade, presentarem el context de l'art contemporani des de la perspectiva de la seva circulació. *La qüestió del paradigma* ressegueix l'escena catalana a través d'exposicions, convocatòries i iniciatives diverses tant públiques com privades per tal d'establir una sèrie de mapes relacionals que construeixen ponts entre artistes de generacions diferents i en conseqüència, marquen camins preestablerts per als creadors "emergents".

2. *L'autor com a productor*. Difusió, mediació i distribució.

El canvi epistèmic que va marcar el reconegut text *L'autor com a productor* (1934) se sustenta en una presa de consciència sobre el fet que la producció i la recepció d'imatges es veu directament afectada pels processos de difusió i distribució de les mateixes. Tanmateix, avui el temps i l'espai ja no s'entenen com a continent sinó que s'entenen com a distribució de singularitats múltiples. A través de la presentació de diferents vídeos de la xarxa i de l'anàlisi comparat entre la institució *Container Art Residency* i el film documental *The Forgotten Space* (Allan Sekulla, 2013), la sessió conduirà el debat sobre com es distribueix l'objecte físic en relació a la capacitat d'enunciació i representació contemporània.

3. *It is a river*. De Ray Johnson i la New York Correspondence School fins l'actualitat.

Molt abans de la *www*, la qüestió de d'interconnexió en l'art va ser explorada per artistes com Ray Johnson, fundador de la *New York Correspondence School*. L'obra de Johnson va esdevenir fonamental en la mediació experimental que va

ajudar a establir els fonaments de l'art en xarxa. El 1926 Edward Plunkett va encunyar l'expressió *New York Correspondence School* en una burla a l'Escola de Nova York que agrupava als artistes de l'expressionisme abstracte i a les escoles comercials d'art que actuaven per correspondència. De Duchamp fins als anys seixanta un conjunt de pràctiques artístiques han subvertit els canals tradicionals de difusió i distribució generant noves vies de circulació.

4. *Le Centre Georges Pompidou*. Roberto Rossellini i Pierre Bourdieu.

El 31 de gener de 1977 s'inaugurà a París el Centre Georges Pompidou que suposà l'enderrocament d'una extensa zona del centre de la ciutat. El 6 de maig del mateix any Roberto Rossellini finalitzava el seu últim film centrat en el testimoni de les reaccions del públic davant de l'obertura del nou museu. Paral·lelament, el sociòleg Pierre Bourdieu va dur a terme un estudi sobre els "nous públics" per encàrrec de Claude Mollard, el mateix secretari general del centre. S'obria doncs el debat sobre l'efecte democratitzador de la cultura com un manifest en defensa d'un llenguatge demòtic i vulgar signe d'un nou consum cultural.

5. *Is the museum a factory?* Warhol, un model de fàbrica social.

A partir del text *Is a Museum a Factory?* (2009), de l'artista i investigadora Hito Steyerl, conjuntament amb el pensament del filòsof Toni Negri sobre la noció de fàbrica social, es durà a terme un recorregut per diferents casos d'estudi que expliquen en última instància el pas d'un sistema econòmic fordista a un de post-fordista i la seva relació en l'àmbit de la creació.

6. *Estimat públic*. Genealogia sobre el públic des del s.XIX fins l'actualitat.

Com a introducció al treball en grup que es durà a terme, on els alumnes exposaran la comprensió d'un text de la compilació *Querido Público. El espectador ante la participación: jugadores, usuarios, prosumers y fans*, es pretén traçar una genealogia de la figura del públic des del s.XIX fins a l'actualitat. Partint del treball escènic del dramaturg Roger Bernat –l'autor de la mateixa compilació–, i de la reflexió de 15 especialistes, des del neurocientífic fins l'antropòleg, es tractarà el terreny de les arts com a camp d'anàlisi per definir les característiques de l'espectador immers en la pròpia obra.

7. *Happy Objects*. Teoria del contagi i dels afectes.

Podem ser veritablement feliços si la felicitat en si mateixa ens és imposada com un consens social general? Quina implicació tenen els objectes de consum en la xarxa d'afectes socials? A partir de l'estudi *The Promise of Happiness* (2010) de Sara Ahmed –on inclou la intersecció de la teoria feminista, la teoria *queer* i la teoria crítica al postcolonialisme per explicar el fet que ens trobem immersos en un imaginari social que assumeix la felicitat com una força conductora comú de les nostres vides– es presentarà una geografia afectiva que expliqui les formes d'entendre l'experiència personal en relació a la idea de comunitat. *Feminist Killjoy, Unhappy Queer, Melancholic Migrant, Violent Revolutionary*.

8. Internet i les utopies pirates. Comunitats Temporalment Autònomes sobre la base de l'estudi de Hakim Bey.

A través de la idea de "xarxa" descrita per Bruce Stelling a *Islands in the net* (1988) i de l'estudi de Hakim Bey sobre les TAZ, es durà a terme un anàlisi de comportaments creatius vinculats a la idea de comunitat 2.0. El concepte d'interzona i de nomadisme psíquic articularan una presentació de pràctiques artístiques contemporànies que habiten en la liminalitat.

9. El mercat de l'art sobre la base de l'estudi *Dutty Free Art* d'Hito Steyerl

El context global format per bases de dades opaques i una distribució de dades incapaç de ser desxifrada, inaugura una nova realitat per l'art contemporani. Quan Hito Steyerl es pregunta què queda de la realitat a la cultura visual actual ho fa a través de la relació entre imatge i text. En l'encreuament de la seva obra com a escriptora i videoassaigista, l'artista exposa la seva visió sobre un món cada vegada més documentat, comentat i compartit. Realitat i simulacre són la base de l'estudi de les formes de propietat il·lusòria que s'amaguen darrere de la circulació de la imatge digital.

10. *A brief history of the future*. Pensar el futur a través de l'art.

El 2014 la investigadora i comissària Sonia Fernández Pan presenta en el marc de La capella-Barcelona producció l'exposició *El futur no espera*. A la mostra, el potencial de pensar el futur és abordat des de la seva capacitat en alterar el present. Paral·lelament es publicà *A Brief History of the Future*, un llibre que neix d'una voluntat discursiva col·lectiva al voltant de la noció de futur a través d'una sèrie de converses amb Basel Abbas i Ruanne Abou-Rahme, Iván Argote i Pauline Bastard, Lúa Coderch, Sonia Fernández Pan, Boris Groys, Cristina de Middel, Regina de Miguel, Raimundas Malašauskas i Agnieszka Polska. A partir de la lectura d'aquestes converses es realitzarà un exercici basat en la idea de ciència ficció.

METODOLOGIA

La metodologia de l'assignatura es basa en classes tòriques que consisteixen en l'exposició magistral de pràctiques entorn a la difusió, mediació i distribució de les arts i els dissenys i en debats de casos d'estudi localitzats per l'alumnat. L'estudiant haurà de demostrar el seu interès en la participació activa a les classes. Es contemplen també activitats d'aprenentatge en forma d'exercicis com mapes de comprensió lectora, preparació a les presentacions dels professionals convidats a l'aula, anàlisi de d'esdeveniments socials i de documents audiovisuals.

ACTIVITATS FORMATIVES

Hores de dedicació: 150h

Hores activitats dirigides: 22,5h (15%)

Hores activitats supervisades: 22,5h (15%)

Hores aprenentatge autònom: 96h (64%)

Hores activitats d'avaluació: 9h (6%)

Activitat dirigida:

Presentació i discussió de continguts teòrics, referències i casos d'estudi i/o visites i/o presentacions d'experts.

Metodologia d'aprenentatge: Valoració i discussió crítica col·lectiva i/o exposició de continguts pràctics i debat.

Descripció: Es desenvoluparan a l'aula genealogies basades en casos d'estudi que ajudin a comprendre el paradigma contemporani de la difusió de les arts i els dissenys. La metodologia emprada en les classes magistrals serà l'exposició oral i l'anàlisi de materials com exposicions, articles, plataformes online, revistes, etc.

Resultats d'aprenentatge: RA.1, 2, 3 i RA.4.

Activitat supervisada:

Seguiment supervisat pel professor. Discussió y posada en comú de continguts. Realització d'exercicis a l'aula o taller.

Metodologia d'aprenentatge: Assessorament sobre els processos de formalització del treball propi de l'alumne. Seguiment dels processos metodològics i dels resultats parcials del treball propi de l'alumne. Presentació pública i discussió crítica col·lectiva.

Descripció: Cada alumne realitzarà una recerca individual en base a la difusió i distribució del seu treball que serà supervisada en taules de treball i discussió comú.

Resultats d'aprenentatge: RA.1, 2, 3 i RA.4.

Activitat autònoma:

Recerca de documentació: fonts primàries, bibliografia, casos d'estudi i referents. Lectura de textos. Treball pràctic autònom.

Metodologia d'aprenentatge: Tractament de la informació, i/o lectura comprensiva de textos, i/o lectura comprensiva d'elements formals y matèrics.

Descripció: L'alumnat haurà de dur a terme una recerca personal i transversal al llarg de l'assignatura que serà recollida en un dossier (de format lliure) i presentada mitjançant una entrevista individual.

Resultats d'aprenentatge: RA.1, 2, 3 i RA.4.

Activitat d'avaluació

Presentacions dels exercicis dels resultats parcials i/o finals.

Metodologia d'aprenentatge: Comentari i revisió, individual o en grup, d'exercicis y resultats parcials o finals.

Descripció: Entrevistes individuals o reflexions en grup del resultat general en les diferents fases d'aquesta.

Resultats d'aprenentatge: RA.1, 2, 3 i RA.4.

SISTEMA D'AVUACIÓ

La nota final de l'assignatura no serà la ½ ponderada dels 2 treballs, si no que es tindrà en consideració l'evolució en l'aprenentatge de l'estudiant. El contingut de cada treball s'especificarà a l'enunciat corresponent.

SISTEMA D'AVUACIÓ COMÚ A LA MATÈRIA

Avaluació continua a través del seguiment del procés d'aprenentatge. (35%)

Avaluació continua de l'exposició i/o realització d'exercicis i treballs. (35%)

Avaluació puntual a través de seminaris, debats, visites i/o altres activitats col·lectives. (30%)

ACTIVITATS D'AVUACIÓ I CRITERIS D'AVUACIÓ PARCIALS

Es duràn a terme dos treballs. El primer és una recerca personal en tres entregues i el segon un treball de comprensió de text i exposició oral en grup.

1.1- Presentació de *statement* i bio. Màxim 200 caràcters.

A partir de l'estudi a l'aula de diferents models, l'alumne haurà de presentar per escrit i oralment el seu *statement* i biografia professional d'acord amb la seva pràctica i el context on es situa.

ESCOLA MASSANA. CENTRE D'ART I DISSENY.

- 1.2- Investigació de plataformes de difusió en relació al treball de l'alumne.
A partir de la seva declaració d'intencions formals i conceptuals (primera fase del treball), l'alumne haurà d'investigar quines són les plataformes (online i offline) que poden fer visible la seva feina. S'haurà d'entregar una llista argumentada amb un mínim de 10 plataformes.
- 1.3- Mapa de futur.
Una vegada localitzades les plataformes, és procedirà a elaborar un "full de ruta" on l'alumne haurà de posar-se en contacte amb un mínim de 5 plataformes de les llistades a la segona fase del treball per obrir la possibilitat d'establir algun tipus de col·laboració professional (concurs, publicació, mostra, exposició, esdeveniment, acció, etc.). No es tindrà en compte per l'avaluació l'èxit obtingut per part de les plataformes sinó la capacitat de l'alumne en dur a terme una estratègia de difusió i distribució coherent amb la seva pràctica.

2. Seminari: *Capitalisme de Plataformes*. Treball en grup.

A través d'un treball de comprensió lectora en grup (4/5 alumnes) es dedicarà una sessió completa en la presentació oral de les idees extretes del text de Nick Srnicek proposat exemplificades en casos concrets localitzats de manera autònoma.

Els criteris d'avaluació de l'assignatura són:

Distingir les maneres en què els fenòmens culturals i artístics poden ser difosos; identificar la incidència de l'activitat professional en el context social, econòmic, ecològic i cultural actuant de manera responsable en els diferents àmbits relacionats.

Detectar els mecanismes particulars en què cada disciplina artística pot arribar al públic

Valorar l'íntim sentit de crear en relació amb les estratègies de difusió global,

Descriure les interfícies de la comunicació, els mitjans i les plataformes de les arts i els dissenys.

Adquirir la capacitat d'anàlisi i síntesi dels discursos tècnics i teòrics i els posicionaments ètics dels mateixos.

Treball 1/ Recerca personal

Statement (20%)

Investigació de plataformes (30%)

Mapa de futur (30%)

Dossier final (20%)

Treball 2/ Seminari

Comprensió de text i (30%)

Idea- traducció. (20%)

Composició material (20%)

Exposició oral (30%)

RECUPERACIÓ

1. La nota mínima mitjana de curs ha d'estar entre 4 i 4,99.

2. L'alumne/a ha d'haver estat prèviament avaluat en un conjunt d'activitats el pes de les quals equivalgui a un mínim de dues terceres parts de la qualificació total de l'assignatura.

3. L'assistència ha d'haver estat igual o superior al 70% de les hores lectives presencials.

BIBLIOGRAFIA

AGAMBEN, Giorgio (2010): *"Notas sobre el gesto", Medios sin fin*. Valencia, Pre-Textos.

AGUIRRE, Peyo (2014): *La línea de Producción crítica*. Bilbao, Consonni.

AHMED, Sara (2010): *"Happy Objects", The promise of happiness*. Londres, Duke University Press.

AIKENS Nick, LANGE Thomas, SEIJDEL Jorinde [etc.] ed.(2016): *What's the Use? Constellations of Art, History and Knowledge: A Critical Reader*. Amsterdam, Valiz.

CRARY, Jonathan (2013): *24/7 Late capitalism and the end of sleep*. New York City, Verso Books.

DUARTE, Ignasi y BERNAT, Roger (2009): *Querido Público. El espectador ante la participación: jugadores, usuarios, prosumers y fans*. Múrcia, Cendeac.

ESCOLA MASSANA. CENTRE D'ART I DISSENY.

FERNÁNDEZ, Sonia (2014): *A Brief History Of the future*. Barcelona, La Capella.

CANTZ, Hatje, ed. (2002): *Documenta 11 catalogue*. Stuttgart, Documenta.

HEBERT, Stine y SZEFER, Anne (eds.) (2009): "*Institucional experiments between aesthetics and activism*" (JonasEkeberg), "*The inner and outer form of self-organization*" (Maibritt Borgen) *SELF-ORGANIZATION*. Londres, Open Editions.

SEGADE, Manuel (2011). *La Qüestió del Paradigma. Genealogies de l'Emergència en l'Art Contemporani a Catalunya*. Barcelona, La Capella.

STEYERL, Hito (2014): "*Una cosa como tú y como yo*", *Los condenados de la pantalla*. Buenos Aires, La Caja Negra Editora.

PVW Training For Exploitation? Politicising Employability and Reclaiming Education. Journal of Aesthetics & Protest

PROGRAMACIÓ

L'assignatura es desplega setmanalment durant 18 setmanes, és a dir, sessió per setmana seguint la següent distribució:

Sessió 1

Presentació de l'assignatura. *Steatment*

Sessió 2

La qüestió del paradigma. Treball en xarxa.

Sessió 3

Presentació de l'*steatment* i comentari.

L'autor com a productor. Difusió, mediació i distribució.

Sessió 4

It is a river. De Ray Johnson i la New York Correspondence School fins l'actualitat.

Sessió 5

Els nous públics. *Le Centre Georges Pompidou*. Roberto Rossellini i Pierre Bourdieu.

Sessió 6

Querido Público. El espectador ante la participación: jugadores, usuarios, prosumers y fans

Sessió 7

Seminari en grup *Capitalisme de Plataformes*

Sessió 8

Col·laboració 1. La precarietat com a mitjà de govern.

Sessió 9

Is the museum a factory? Els ecos de Warhol, models de fàbrica social.

Sessió 10

Col·laboració 2. Infraestructura, viralitat i contaminació

Sessió 11

Presentació a l'aula de la investigació de plataformes de difusió en relació al treball de l'alumne.

Sessió 12

Internet i les utopies pirates. Comunitats Temporalment Autònomes sobre la base de l'estudi de Hakim Bey.

Sessió 13

El mercat de l'art sobre la base de l'estudi *Dutty Free Art* d'Hito Steyerl.

Sessió 14

Col·laboració 3. ADN i distribució.

Sessió 15

A brief history of the future. Pensar el futur a través de l'art.

Sessió 16

Presentació. Mapes de futur.

Sessió 17

RECUPERACIÓ

Sessió 18

SESSIÓ DE TANCAMENT.

ADDENDA COVID-19

En previsió que el curs 2020-2021 sorgeixi alguna incidència arran d'un possible rebrot del COVID-19 i que, per tant, l'autoritat sanitària restringeixi la presencialitat en la docència, el desplegament d'aquesta assignatura té previst altres mecanismes i canals de docència per acomplir en la seva totalitat les competències que es detallen en aquesta Guia Docent, així com els resultats d'aprenentatge que siguin factibles en aquesta excepcional situació.

En concret, s'han establert alternatives per a les següents condicions:

–Alteració de la presència en espais concrets segons criteris acordats: ratio baixa (15-18 persones per espai) o distàncies socials de precaució sanitària.

–Aplicació d'elements d'aprenentatge en remot en casos que hi pugui haver confinament selectiu o parcial.

–En el pitjor cas, que seria el confinament total en alguna franja temporal, hi ha prevista la continuïtat de la docència en línia.

Per tal d'assolir aquestes competències i resultats d'aprenentatge, és necessari que l'alumne/a disposi d'una connexió a Internet estable i un ordinador per connectar-se. En cas que l'alumne/a presenti dificultats en aquest sentit, ho haurà de comunicar per tal de considerar el cas i trobar una solució.